Lietas Nr. A420586312
Lietas arhīva Nr. AA43-1123-17/8

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2016.gada 3.jūlijā

Administratīvā apgabaltiesa šādā sastāvā:
tiesnese referente I. Kaļiņina,
tiesneses M.Osmane un R.Paegle

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc /pers. B/ pieteikuma par garantētā minimālā ienākuma līmeņa nodrošināšanas pabalsta un dzīvokļa pabalsta par 2012.gada augustu piešķiršanu un morālā kaitējuma atlīdzinājumu, daļā par morālā kaitējuma atlīdzinājumu, sakarā ar Rīgas pilsētas pašvaldības pusē pieaicinātās iestādes – Rīgas domes Labklājības departamenta apelācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 27.marta spriedumu daļā.

Aprakstošā daļa

[1] Izskatot pieteicēja /pers. B/ iesniegumus, ar Rīgas Sociālā dienesta vadītāja 2012.gada 28.septembra lēmumu Nr.RSD-12-7314-ap pieteicējam atteikts piešķirt garantētā minimālā ienākuma līmeņa nodrošināšanas pabalstu (turpmāk – GMI pabalsts) un dzīvokļa pabalstu par 2012.gada jūliju un augustu un piešķirts GMI pabalsts un dzīvokļa pabalsts par 2012.gada septembri.

/pers. B/ apstrīdēja minēto lēmumu daļā par atteikumu piešķirt GMI pabalstu un dzīvokļa pabalstu par 2012.gada augustu.

Ar Rīgas domes Labklājības departamenta direktora 2012.gada 30.oktobra lēmumu Nr.DL-12-487-ap (turpmāk – atteikums) iepriekš pieņemtais lēmums apstrīdētājā daļā atstāts negrozīts. Atteikums piešķirt pabalstus par 2012.gada augustu pamatots ar apstākli, ka pieteicējs nebija izpildījis 2012.gada 2.aprīlī noslēgto vienošanos par līdzdarbību. Proti, lai gan pieteicējs Nodarbinātības valsts aģentūrā (turpmāk – NVA) bija pieteicies algotajos pagaidu sabiedriskajos darbos (turpmāk – algotie darbi), viņš 2012.gada 18.jūnijā atteicās no NVA uzaicinājuma iesaistīties algotajos darbos un līdz 2012.gada 10.septembrim atkārtoti tajos nebija pieteicies.

Atteikums atbilst likuma „Par sociālo drošību" 30. un 32.pantam, Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 37.panta otrajai daļai, Ministru kabineta 2009.gada 17.jūnija noteikumu Nr.550 „Kārtība, kādā aprēķināms, piešķirams, izmaksājams pabalsts garantētā minimālā ienākumu līmeņa nodrošināšanai un slēdzama vienošanās par līdzdarbību" (turpmāk – noteikumi Nr.550) 10., 18.punktam, Rīgas domes 2007.gada 3.jūlija saistošo noteikumu Nr.84 „Noteikumi par Rīgas pilsētas pašvaldības sociālajiem pabalstiem" (turpmāk – saistošie noteikumi Nr.84) 13.3. un 13.5.apakšpunktam, 14. un 22.[1]punktam, Rīgas domes 2004.gada 17.jūlija saistošo noteikumu Nr.56 „Par dzīvokļa pabalstu Rīgas iedzīvotājiem" 2.5.apakšpunktam un Administratīvā procesa likuma 81.panta otrās daļas 1.punktam.

[2] Pieteicējs iesniedza tiesā pieteikumu par administratīvā akta izdošanu par GMI pabalsta un dzīvokļa pabalsta par 2012.gada augustu piešķiršanu un 1422,87 *euro* morālā kaitējuma atlīdzinājumu. Pieteikumā norādīts turpmāk minētais.

[2.1] Pieteicēja pienākumi attiecībā pret Rīgas Sociālo dienestu uzrādīti 2012.gada 2.aprīļa vienošanās tekstā, tajā nav atrodams pienākums 2012.gada 20.augustā ierasties pie sociālās darbinieces. Vienošanās tekstā nav arī minēts, ka Rīgas Sociālais dienests pēc savas iniciatīvas būtu tiesīgs to grozīt.

[2.2] NVA pieteicēju informēja, ka būs jāveic fizisks darbs. Pieteicējs vairākkārt informēja Rīgas Sociālo dienestu par to, ka pieteicējs nespēj veikt fizisku darbu veselības problēmu dēļ, un 2012.gada 16.jūlijā iesniedza dokumentus, kas apliecina viņa veselības stāvokļa neatbilstību fiziska darba veikšanai. Vienlaicīgi pieteicējs lūdza Rīgas Sociālo dienestu un NVA piemeklēt tādu darbu, kas nav saistīts ar fiziskajām aktivitātēm. Tādējādi pieteicējs nav atteicies no algoto darbu veikšanas.

[2.3] Rīgas Sociālais dienests pabalstu nepamatoti neizmaksāja līdz nākamā mēneša 20.datumam, kā to paredz normatīvie akti.

[2.4] 2012.gada 2.aprīļa vienošanās prasības ir pretrunā ar Latvijas Republikas Satversmes un Darba likuma nosacījumiem par personas nodarbinātību. Tikai tiesa personai var piemērot piespiedu darbu.

Algotajos darbos tiek iesaistīti bezdarbnieki, kas vēlas iegūt vai uzturēt darba iemaņas. Pieteicējam piedāvātais algotais darbs bija saistīts ar lapu grābšanu, kanālmalu un grāvju tīrīšanu, ko savulaik pieteicējs ir darījis 21 gadu, pieteicējam nebija vajadzība ne iegūt, ne uzturēt šīs prasmes. Tāpēc uz pieteicēju nav attiecināms vienošanās tekstā noteiktais pienākums pieteikties NVA algotiem darbiem un no tiem neatteikties.

Jāņem vērā arī fakts, ka šie darbi netiek atalgoti valstī noteiktās minimālās darba algas līmenī (Latvijas Republikas Satversmes 107.pants). Tā iemesla dēļ, ka pieteicējs nav pieteicies algotiem darbiem vai ir no tiem atteicies veselības stāvokļa dēļ, iestādei nav tiesību pieteicējam atņemt sociālo palīdzību.

[3] Administratīvā rajona tiesa pieteikumu daļēji apmierināja, nosakot pienākumu Rīgas domes Labklājības departamentam izdot administratīvo aktu, ar kuru pieteicējam tiktu piešķirts GMI pabalsts un dzīvokļa pabalsts par 2012.gada augustu, kā arī noteikts pienākums Rīgas domei rakstveidā atvainoties /pers. B/ par nodarīto morālo kaitējumu.

Spriedums balstīts uz turpmāk minētiem apsvērumiem.

[3.1] Noslēgtās vienošanās darbības termiņā no 2012.gada 2.aprīļa līdz 2012.gada 30.septembrim pieteicējam divreiz piedāvāts iesaistīties algotajos darbos, tomēr pieteicējs nav piekritis iesaistīties algotajos darbos, norādot uz neapmierinošo veselības stāvokli.

Atbilstoši noteikumu Nr.550 18.punktam pabalsta apmēru var samazināt, ja pabalsta saņēmējs ļaunprātīgi nepilda vienošanos. Tomēr iestāde nav konstatējusi pieteicēja apzinātu ļaunprātību. Personas atteikšanās piedalīties algotajos darbos pati par sevi nav uzskatāma par ļaunprātīgu izvairīšanos vai atteikšanos no līdzdarbības pienākumu pildīšanas, iekams iestāde nav uzklausījusi un vērtējusi personas argumentus, bet pieteicēja gadījumā – vērtējusi iesniegtos dokumentus par veselības stāvokli pēc būtības un norādījusi apsvērumus, kāpēc konkrētajā gadījumā personas rīcība būtu uzskatāma par ļaunprātīgu izvairīšanos no līdzdarbības pienākuma.

[3.2] Tāpat lietā nav konstatējams, ka iestāde atbilstoši likuma „Par sociālo drošību" 32.panta otrajai daļai būtu atsevišķi brīdinājusi pieteicēju par to, ka līdzdarbības pienākumu nepildīšanas gadījumā pieteicējam netiks nodrošināti sociālie pakalpojumi, tādējādi minētā iestādes rīcība uzskatāma par procesuālu pārkāpumu.

[3.3] Ņemot vērā, ka pieteicējam ir piešķirts GMI pabalsts un dzīvokļa pabalsts par 2012.gada septembri, proti, pabalstu piešķiršana ir atjaunota, iestāde nepamatoti nav ņēmusi vērā likuma „Par sociālo drošību" 33.panta nosacījumus un nav izvērtējusi, vai ir pamats atteikt pabalsta piešķiršanu, ja pieteicējs 2012.gada 10.septembrī ir izpildījis līdzdarbības pienākumu, atkārtoti piesakoties NVA. Tāpat iestādei bija jāizvērtē un jāatspoguļo apstākļi, kāpēc izskatāmajā situācijā nav iespējama pabalsta piešķiršana saskaņā ar likuma „Par sociālo drošību" 33.pantu, bet piemērojams privātpersonai nelabvēlīgāks tiesiskais regulējums, pabalsta piešķiršanu atsakot.

[3.4] Attiecībā uz morālā kaitējuma atlīdzību tiesa konstatēja, ka Rīgas domes Labklājības departaments ir ierobežojis pieteicēja tiesības, bet tai pašā laikā tiesas sprieduma izpilde aizskāruma sekas novērsīs. Pieteicēja tiesību aizskārums nav atzīstams par neatgriezenisku, un lietā nav konstatējams, ka pieteicēja tiesību aizskārums ir bijis tik smags un ilgstošs, lai kompensētu morālo kaitējumu naudā. Līdz ar to samērīgs atlīdzinājums ir atbildētāja rakstveida atvainošanās.

[4] Par Administratīvās rajona tiesas spriedumu daļā, kurā pieteikums apmierināts, Rīgas domes Labklājības departaments iesniedza apelācijas sūdzību, kas pamatota ar turpmāk minēto.

[4.1] No lietas materiāliem izriet, ka pieteicējs NVA nav bijis, norīkojumu uz algotajiem darbiem nav saņēmis un līgumu par darbu izpildi nav noslēdzis. Saskaņā ar NVA esošo praksi bezdarbnieks ierodas NVA un uz vietas tiek meklēts darba piedāvājums. Lietā nav pierādījumu tam, ka pieteicējam būtu bijis jāveic darbi, kurus viņš nevar veikt sakarā ar veselības stāvokli.

[4.2] Pieteicējs ne Rīgas Sociālajā dienestā, ne tiesā nav iesniedzis dokumentus, kas apliecinātu viņa invaliditāti, darba nespēju, vai atbilstošu ārstu izziņu par nopietniem veselības traucējumiem, kas liedz viņam piedalīties algotajos darbos, jo tikai minētie dokumenti ir attaisnojošs iemesls darbu nepildīšanai.

[4.3] Tiesa nepamatoti norādīja uz to, ka pieteicējs ar novēlošanos ir izpildījis līdzdarbības pienākumu, bet Rīgas Sociālais dienests un Rīgas domes Labklājības departaments nav šo faktu vērtējuši.

[4.4] Sociālā palīdzība par 2012.gada septembri pieteicējam tika piešķirta, jo pieteicēja deklarācijas periods bija līdz 2012.gada 30.septembrim. Kad pieteicējs no jauna aizpildīja deklarāciju, tika izvērtēta viņa materiālā situācija un ar viņu tika noslēgta jauna vienošanās par līdzdarbību, kurā bija paredzēts jauns termiņš iesaistīšanai algotajos darbos. Pieteicējs bija reģistrējies algotajiem darbiem NVA, bet tāpat kā iepriekš pēc norīkojuma NVA neieradās.

[4.5] Personas, kurām paredzēts saņemt sociālo labumu pret pienākumu, bet savu pienākumu nepilda, ļaunprātīgi izmanto sociālos pabalstus, un ir ļoti grūti panākt, lai persona izpilda līdzdalības pienākumu. Tāpēc šādos gadījumos sociālā palīdzība tiek atteikta, kas daudzus pabalstu saņēmējus motivē iesaistīties algotajos darbos. Rīgas Sociālais dienests piemēro likuma „Par sociālo drošību" 33.pantā noteikto par sociālās palīdzības atjaunošanu.

[4.6] Tiesa formāli tulkoja likuma „Par sociālo drošību" 32.panta otrās daļas normu par to, ka sociālo palīdzību var atteikt tikai tad, ja persona ir iepriekš rakstveidā par to brīdināta.

Likums „Par sociālo drošību" pieņemts 1995.gadā, tajā nav paredzēta vienošanās par līdzdarbību, norma par personas informēšanu ir vispārīga. Savukārt Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums un noteikumi Nr.550 nosaka kārtību, kā jārīkojas Rīgas Sociālajam dienestam, slēdzot ar personu vienošanos par līdzdarbību. Attiecībā uz pieteicēju nav šaubu par viņa informētību un normatīvo aktu uztveres līmeni, turklāt viņš ir ilgstošs sociālās palīdzības saņēmējs. Lietā ir pierādījumi tam, ka pieteicējs vairākas reizes ir informēts par nepieciešamību pildīt līdzdarbības pienākumu iesaistīties algotajos darbos, kā arī par to, kādas sekas iestāsies, ja viņš šos pienākumus nepildīs.

[5] Ar Administratīvās apgabaltiesas 2015.gada 14.augusta spriedumu pieteikums apmierināts daļā: Rīgas domes Labklājības departamentam uzlikts pienākums izdot administratīvo aktu, ar kuru pieteicējam tiktu piešķirts pabalsts garantētā minimālā ienākuma līmeņa nodrošināšanai un dzīvokļa pabalsts par 2012.gada augustu, kā arī Rīgas domei pienākums rakstveidā atvainoties par nodarīto morālo kaitējumu.

[6] Par Administratīvās apgabaltiesas spriedumu daļā, ar kuru apmierināts pieteikums, Rīgas domes Labklājības departaments iesniedza kasācijas sūdzību.

[7] Izskatot lietu kasācijas kārtībā, Augstākā tiesa atcēla Administratīvās apgabaltiesas 2015.gada 14.augusta spriedumu daļā, ar kuru Rīgas domei uzlikts pienākums rakstveidā atvainoties pieteicējam, un nosūtīja lietu šajā daļā jaunai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai.

[8] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 304. panta pirmo daļu Administratīvā apgabaltiesa lietu izskata rakstveida procesā.

Motīvu daļa

[9] Kā izriet no Rīgas Sociālā dienesta 2017.gada 20.februāra paziņojuma (*lietas 2.sējuma 8.lapa*), pieteicējam izmaksāts GMI pabalsts un dzīvokļa pabalsts par 2012.gada augustu, kā arī budžetā iemaksāta valsts nodeva par pieteikumu. Tas kopsakarā ar apstākli, ka izskatāmajā gadījumā Administratīvās apgabaltiesas 2015.gada 14.augusta spriedums tika atcelts daļā, ar kuru Rīgas domei uzlikts pienākums rakstveidā atvainoties pieteicējam, nozīmē, ka konkrētajā administratīvajā procesā ir vērtējams vienīgi pieteicēja prasījums par morālā kaitējuma atlīdzinājumu. Lemjot par pieteicēja pieteikumu minētajā daļā, apgabaltiesa ievēro Augstākās tiesas izteiktās atziņas 2017.gada 30.janvāra spriedumā šajā lietā.

[10] Saskaņā ar Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 9.pantu morālais kaitējums šā likuma izpratnē ir personiskais kaitējums, kas izpaužas kā fiziskās personas ciešanas, kuras tai izraisījis būtisks šīs personas tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu prettiesisks aizskārums. Saskaņā ar minētā likuma 11.panta trešo daļu morālā kaitējuma atlīdzinājuma tiesiskais pamats uzskatāms par pierādītu, ja ir pierādīts fiziskās personas tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizskārums. Privātpersonai ir pienākums norādīt morālā kaitējuma atlīdzinājuma apmēru.

Kā norādīja Augstākā tiesa spriedumā šajā lietā, morālā kaitējuma atlīdzinājuma pamats ir nevis jebkurš, bet būtisks tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu prettiesisks aizskārums. Savukārt, ja tāds ir konstatēts, atlīdzinājums nosakāms atbilstoši kaitējuma smagumam. Kaitējumu var atlīdzināt, atjaunojot tiesisko stāvokli, atvainojoties vai piešķirot kompensāciju naudā. Tādējādi morālā kaitējuma atlīdzinājumu, tā veidu un apmēru noteic tiesību aizskāruma būtiskums un kaitējuma smagums. Atbilstoša atlīdzinājuma piemērošanā nepieciešama aizskāruma un atlīdzinājuma samērošana. No prettiesiska administratīvā akta izdošanas fakta ir prezumējams aizskārums, bet ne tā būtiskums, kaitējuma smagums un tam atbilstošs atlīdzinājums (*Augstākās tiesas 2012.gada 11.maija sprieduma lietā Nr.SKA117/2012 8. un 9.punktu*).

[11] Atteikums pieteicējam piešķirt GMI pabalstu un dzīvokļa pabalstu par 2012.gada augustu pamatots ar to, ka pieteicējs laikā no 2012.gada 18.jūnija līdz 2012.gada 10.septembrim nepildīja 2012.gada 2.aprīlī noslēgto vienošanos par līdzdarbību, jo pieteicējs 2012.gada 18.jūnijā atteicās iesaistīties algotos darbos un līdz 2012.gada 10.septembrim atkārtoti tajos nebija pieteicies.

[12] 2012.gada 2.aprīlī noslēgtā vienošanās Nr.12-4122 paredz, ka pieteicējam tiek piešķirts GMI pabalsts uz laiku no 2012.gada 1.aprīļa līdz 30.septembrim, tomēr pabalsts tiek izmaksāts tikai tad, ja pieteicējs pildīs savus līdzdarbības pienākumus (*lietas 1.sējuma 57.lapa*). Atbilstoši vienošanās noteiktais līdzdarbības pienākums saprotams kā pieteicēja apņemšanās līdz 2012.gada 30.septembrim pildīt ar NVA noslēgto individuālo darba meklēšanas plānu, līdz 2012.gada 10.aprīlim NVA reģistrēties dalībai algotajos darbos, pēc NVA uzaicinājuma iesaistīties algotajos darbos un no tiem neatteikties (*lietas 1.sējuma 56.lapa*). Tomēr pieteicējs nepamatoti nav iesaistījies algotajos darbos un nav iesniedzis darba nespēju apliecinošo dokumentu, kaut gan saskaņā ar 2012.gada 2.aprīlī noslēgto vienošanos pieteicējam bija pienākums, iestājoties vai turpinoties darba nespējai, piecu darba dienu laikā uzrādīt sociālā darba speciālistam darba nespējas lapu. Pieteicējs šādu dokumentu nav uzrādījis.

[13] Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 10.pants reglamentē cietušā līdzatbildību. Atbilstoši panta pirmajā daļā noteiktajam cietušais nav tiesīgs pilnīgi vai daļēji saņemt zaudējuma atlīdzinājumu, ja viņš nav, izmantojot savas zināšanas, spējas un praktiskās iespējas, darījis visu iespējamo, lai zaudējumu novērstu vai samazinātu. Savukārt panta otrā daļa noteic, ka cietušais nav tiesīgs saņemt zaudējuma atlīdzinājumu, ja ar apzinātu rīcību ir veicinājis viņam nodarītā zaudējuma rašanos vai tā apmēra palielināšanos.

[14] Atteikumā konstatēts, ka pieteicējs nav ieradies sociālajā dienestā, lai novērtētu 2012.gada 2.aprīļa vienošanās izpildes gaitu, kaut gan Rīgas Sociālais dienests 2012.gada 9.augusta vēstulē uzaicināja pieteicēju 2012.gada 20.augustā ierasties Rīgas Sociālajā dienestā, bet pieteicējs minētajā laikā tur neieradās.

Fakts, ka pieteicējs ticis uzaicināts 2012.gada 20.augustā ierasties Rīgas Sociālajā dienestā, apstiprināts pieteicēja 2012.gada 15.augusta iesniegumā Rīgas Sociālā dienesta Latgales rajona nodaļai, kurā pieteicējs norādīja, ka 2012.gada 9.augustā Rīgas Sociālā dienesta Latgales rajona nodaļas vadītāja L.Gaile vēstulē Nr.RSD-12-6157-ap uzlika pieteicējam pienākumu 2012.gada 20.augustā plkst.10.00 ierasties pie sociālās darbinieces L.Mūrnieces (*lietas 1.sējuma 24.lapa)*.

Pieteicējs minētajā iesniegumā norāda, ka viņam nav saprotams, kāpēc situācijā, kad viņš nevar strādāt fizisku darbu, viņš uzaicināts ierasties pie sociālās darbinieces. Pieteicējs arī norādīja, ka viņš neuzticas Rīgas Sociālajam dienestam, tāpēc lūdza sniegt uzziņu par viņa tiesībām, tiekoties ar sociālo darbinieci.

Izvērtējot pieteicēja atbildi uz pašvaldības sociālā dienesta uzaicinājumu, apgabaltiesa piekrīt pirmās instances tiesas secinātajam, ka pieteicēja pienākumu ierasties personīgi sociālajā dienestā noteic likuma „Par sociālo drošību" 30.pants. Minētā norma paredz, ka personai, kura vēlas saņemt vai saņem sociālos pakalpojumus, pēc sociālo pakalpojumu sniedzēja pieprasījuma jāierodas personiski, lai apspriestu pieprasījumu vai veiktu pasākumus, kas nepieciešami lēmuma pieņemšanai par pakalpojumu sniegšanu. Ņemot vērā minēto, apgabaltiesa uzskata, ka pieteicējs neattaisnoti 2012.gada 20.augustā neieradās sociālajā dienestā. Apstāklis, ka pieteicējs pirms minētā datuma bija pieprasījis sniegt uzziņu par savām tiesībām paredzamās tikšanās laikā, neatbrīvoja pieteicēju no ierašanās pienākuma, jo pieteicējam neskaidros jautājumus par viņa tiesībām un attiecīgu skaidrojumu bija iespējams saņemt tikšanās laikā.

Kā atzinusi Augstākā tiesa spriedumā šajā lietā, tāda pieteicēja rīcība nav vērtējama kā aktīva iesaistīšanās savu problēmu risināšanā, tostarp pieteicējs neizmantoja arī iespēju sociālo pakalpojumu sniedzējam skaidrot apstākļus, kas saistīti ar viņa veselības problēmām un spējām strādāt fizisku darbu. Turklāt pieteicējs nav izmantojis savas zināšanas, praktiskās iespējas un nav darījis visu iespējamo, lai zaudējumu novērstu vai samazinātu.

Ņemot vērā minēto, apgabaltiesa konstatē pieteicēja līdzatbildību, kas liedz pieteicējam iespēju saņemt zaudējuma atlīdzinājumu par to, ka viņam savlaicīgi netika izmaksāts GMI pabalsts un dzīvokļa pabalsts par 2012.gada augustu, jo pieteicējs nav pildījis līdzdarbības pienākumu bez tiesiska pamata (nav pierādījis savu darbnespēju attiecīgajā laikā) un nav darījis visu iespējamo, lai zaudējumu novērstu.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 307. un 309. pantu, Administratīvā apgabaltiesa

nosprieda

noraidīt /pers. B/ pieteikumu par morālā kaitējuma atlīdzinājumu.

Spriedumu var pārsūdzēt Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot kasācijas sūdzību Administratīvajā apgabaltiesā.

Tiesnese referente I.Kaļiņina

Tiesnese M.Osmane

Tiesnese R.Paegle